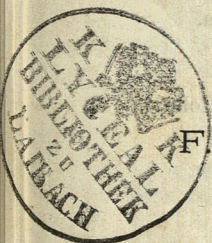

Ternje in lator,

ali

neznani umotvor.

Drama v 2 dejanjih.

Po Lefont-u

posl. venil

Končan.

Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnila „Národna tiskarna“.

1877.

O s o b e.

Michel Angelo.

Rolla, podobar.

Stefano, njegov brat.

Leonora, contessa Costa.

Marchese Appiani.

Ascanio, }

Manoel, }

Tebaldo, }

} sorodniki Rollovi.

Dojnica Leonorina.

Plemenitaš.

Klicar.

Poslanec nadvojvodov.

Akademični učenci. Veljaki. Ljudstvo.

Sluge Appianijevi.

Godi se v Florenci sredi 16. stoletja.

Pervo dejanje.

Prizorišče: Atelier Rollov, velika, svetla sobana. Krog in krog marmorove in druge študije, starinski in novi kipi. Na desni estrada v nekaki alkovi, do katere pelje nekaj stopnic. Vse je zakrito z velikim zagrinjalom. Stranska vrata. Na levi miza, na njej raztresene risarije. Na sredi velika dvokrilna vrata, početkoma so odperta, da se vidi na veliki terg.

Pervi prizor.

Rolla (spi na estradnih stopnicah). **Mancel, Tebaldo, Ascanio** (nastopijo skozi srednja vrata).

Manoel. Spi!

Ascanio. Lénuh!

Manoel. Kako je bled!

Ascanio. Vidi se, da je utrujen! Gotovo je kde ponočeval.

Tebaldo. Predobro sodiš o njem, Ascanio, Rolla in ponočevanje! Kaj še, merzel je kakor nje-gov marmor.

Manoel. Ali je pač delal.

Tebaldo. Rolla ne dela.

Manoel. S kom si trati čas?

Tebaldo (zaničljivo). Menim, da se pripravlja na smert od gladu.

Manoel. Kde je neki njegov brat — nepokojni dečko, ki si je nakopal tvojo jezo, — odkar je tvojo prevzvišeno osobo karikiral —

Tebaldo. Meniš, da je tvojim veličastnim potezam prizanesel?

Manoel (smehljaje se). Vem, da mu nij nič sveto.

Ascanio (ki je okoli iztikal). Skrivnost! Zasedil sem skrivnost Rollovega ponočevanja. — Verze dela! — Le pogledjte, njegova pisava je.

Tebaldo. Rolla poet?

Manoel. Tako pri konci še vendar nij.

Ascanio. Pesem je, Masacciovemu spominu posvečena.

Manoel. Masaccio? Oni v zornih letih umerli slikar, čegar dela so prva Rafaelovo navdušenje vzbudila? — Pogledjmo! (Vzame papir in bere.)

Kakor prijatelj zvest prijatelju je,
Tako sem teb' Masaccio bil udan,
Za lepo vse sem s tabo bil užgan
En dom oba naj' sina imenuje.
Tja, kder se, prost telesa, vsak raduje,
Sledim ti, kder je konec serčnih ran —
A svetu vsemu žalibog neznan
Ko tvoje ime, dragi povsod sluje. —

Zivljenje polno bode naj terpljenja,
 Naj smert nas od stvari najdražje loči,
 Al' naj nezvesta bode nam nevesta,
 Ah! nič, prav nič nij vse gorje življenja,
 Največje je, — umetnika če 'zróči
 Fortuna pozabljivosti, nezvesta!

Ascanio. Pozabljivosti! — Menim da!

Manoel. Tiho! Zbudil se je!

Tebaldo. Gotovo se mu sanja!

Rolla (v spanji). Buonarotti! Buonarotti!
 Tudi jaz! Tudi jaz sem podobar! (Vsi se zasmеjejo;
 on se zbudi.) Kde sem? — Kdo ste vi? — Kaj
 hočete?

Tebaldo (posmehljivo). Prišli smo, da ti kleče
 izkažemo svoje spoštovanje!

Manoel (tudi tako). Rolli, velikemu pesniku!

Ascanio. Rolli, velikemu podobarju!

Tebaldo. Rolli, neumerljivemu!

Rolla. Kde imate pravico, da priderete k
 meni? Kaj iščete tu? Tatvina je, da kalite ne-
 srečnežu spanje.

Tebaldo. Sprejemaš-li tako svoje prijatelje?

Rolla. Poznal vas nikdar nijsem kot pri-
 jateljev.

Tebaldo. Kaj? Nijsmo-li sorodniki tvoje
 matere?

Rolla. Sorodniki moje matere? In pustili ste jo v revščini? In od tujcev sem si moral posoditi denar, da sem plačal perst, ki krije njen prah?

Manoel. Sama se je odpovedala svojej družini, ko je zapustila domovino svojo in šla z Genuezom. — A ko so se njeni revni in borni otroci obernili v Florenco, ali nijsmo bili mi, ki smo jim ponudili streho in podporo? — A kaj si storil ti, kaj si dosegel? Nič, prav nič! V sanjah živiš! Svojo bodočnost si zidaš v deželi domišljije. — Proč z dletom in kladivom! zlomi svoja nepotrebna orodja. — Tvoja umetnost ti more komaj kruha preskerbeti; — pusti jo! Mi ti preskerbimo službo, ki te bode obogatila.

Ascanio. Peruzzi, moj kupčijski tovariš, potuje na jutrovo. On potrebuje zanesljivega spremljevalca. — Pojdi ž njim, in del njegovega dobicka bode tvoj.

Rolla. Hvala, Ascanio — kupec ne morem postati.

Manoel. Grof Aldabella išče odgojnika — — tvoje bode mesto — kadar koli bodeš želel.

Rolla. Hvala, Manoel — sluga mi nij moči biti.

Tebaldo (ga potegne na stran). Policijski minister išče moža, kateremu bi mogel zaupati —

Rolla. Hvala, Tebaldo — ogleduh ne morem biti!

Ascanio. Pustite ga, sanjača! — Ves trud je zastonj.

(Pri zadnjih besedah se je zunaj na tergu ljudstvo okrog klicarja zbralo.)

Tebaldo. Kaj se godi zunaj?

Manoel. Klicar nadvojvodov.

(Rolla se ustraši in posluša pazno.)

Klicar (zunaj). „Mi, Cosimo de Medici, nadvojvoda florenški, naznanjujemo, da bode čas tekmanja za darila podobarjem, ki hočejo poslati kip svete Cecilije, namenjen za veliki oltar kneževe kapele, danes popoludne potekel.

Da poslavimo slovesnost, smo povabili vele-slavnega umetelnika Michel Angela Buonarotti-a, da prevzame častno mesto mej presojevalci. Ogermenji topov bo se naznanilo ime zmagovalčevo in slovesno ga spremi naša častna straža do marmorovih stopnic naše palače, kder mu bodedo lastnoročno zlati lavorov venec okrog čela ovili.“ (Priznanje in živio-klici množice, ki odide s klicarjem.)

Tebaldo (zaničljivo). No, Rolla, veliki podobar, k palači sè sanjanim umotvorom!

Ascanio. Kaj ne? Nazadnje ima še celo novi Praxiteles svojo sv. Cecilijo ondi za zagrinjalom skrito?

Tebaldo. Podvizaj se, Phidias! Vrata neumerljivosti so ti le odperta, dokler Helios v morji ne izgine. Naglo, da ne izplava neumerljivost po vodi. Proč sè zavidnim zagrinjalom! (Hočejo k zagrinjalu.)

Rolla (jim zastopi pot). Dovolj zaničevanja! — Prenašal sem vse z nadčloveško poterpežljivostjo. A sedaj — niti besedice več — niti koraka dalje — ali — pri bogu! žal vam bode!

Tebaldo. Ti žugaš? — Ti se prederzneš žugati, ko smo trije zoper jednega? Ha! ha! ha! Poskusimo! — Prijatelji — naprej!

Rolla. Zanikarneži! (Prime kladivo in hoče na Tebalda planiti, ki se mu je najbolj približal.)

Drugi prizor.

Prejšnji. Stefano.

Stefano. He, Holá! holá! Kaj se godi tukaj? Kaj pomeni to? — Ah! Vi, bratranček Tebaldo? — O, sedaj se dalje ne čudim — saj v vašem spremstvu ne manjka nikedar vpitja, razsajanja in tepeža!

Tebaldo. Tiho, ti mali začetek moža!

Stefano. Bodite mirni sami! — A če menite, da ste vi mož, sramujte se, da vas mora deček svariti. — O, le glejte me tako nabodeno! — Kaj menite, da se vas bojim? — Pa! Ne toliko! — Stavil bi, da nij bil moj brat Rolla, ki je začel kreg. — A kaj ga sploh iščete? Ostanite doma — mi uže sami za-se skerbimo. To je najboljši način, da se mir v družini ohrani.

Ascanio (zmaje z ramami). Drug pomaga družemu — in ko bi oba umerla gladu. —

Tebaldo. Zato nam je dolžnost, da rešimo nedoraslega dečka revščine, v katero ga bode oni bedak gotovo pahnil! Še danes ga mora sodnija izročiti boljšemu varuhu!

Stefanio. Kaj! Vi me hočete ločiti od brata?

Tebaldo. Pripravi se. Še danes se zgodi! — Pojdite! (Tebaldo in Ascanio odideta.)

Tretji prizor.

Rolla. Stefano. Manoel.

Stefano. Ločiti hočejo naju, Rolla? Večna sramota zadeni tega, ki si je prvi to izmislil.

Rolla. Ne skerbi, Stefano!

Manoel. Tako daleč ne pride, — zanesita se na-me! Vajina ljubezen me je ganila —

in ker se mi zdi tvoj sklep, le umetnosti živeti neomajljiv, zato se ti nečem dalje ustavljati; — kdo ve, morda ti še celo kako delo lahko preskerbim. — Marchese Appiani bode dal nek gradič, ki je namenjen za ženitovanjsko darilo njegovej nevesti, okrasiti s kipi; — govorilo se bo o tebi, Rolla!

Stefano. O, na to se moj brat mojstersko razume! — in da bi le conte Andreo Costa, ne vem, vsled katere zarote, ne bil prognan iz Genove, ne manjkalo bi Rolli enacega dela v njegovem rojstnem mestu.

Manoel. Sta-li poznala conteja Andrea Costo?

Stefano. Če sva ga poznala? In zraven še njegovo hčer — o, njegovo hčer! — Ti kar nič več o njej ne govoriš, Rolla, — to nij prav — ti si nehvaležnež, da prav nič nanjo ne misliš; — na tovaršico mojih otročjih in tvojih mladenških let; — angelj po serci, madona po lepoti!

Manoel. A baš to madono bode nebo s marchesom Appianijem zedinilo.

Stefano. Je-li Leonora v Florenci? odkedaj?

Manoel. Uže leto —

Stefano. Kaj, in ti Rolla? —

Rolla. Vedel sem.

Stefano. A nijsi šel k njej?

Rolla. Ne!

Stefano. Kaj? A dne svoje poroke naj naju nevesta ne vidi na svojem potu k oltarju? Naj naju ne vidi klečeča, in proseča boga za njeno in njenega sopruga srečo?

Rolla. Ne.

Manoel. Kaže se, da te ta novica vznemiruje?

Rolla. Mene? — A zakaj? — A saj še nij gotova.

Manoel. Resnična je! Čisto resnična!

Rolla (jezno). Nikdar! (Pomiri se siloma.) A če tudi! Ali morem hčeri svojega dobrotnika čestitati zaradi zveze z Appianijem?

Manoel. Marchese je radodaren, kakor kak knez, in bogat kakor kak kardinal, — a verhu tega ljubljenec nadvojvodov.

Rolla. Reci rajši: enega njegovih bastardov, — reci tudi, da se s tem glasno hvali, — in povej njemu samemu, če hočeš, da ne bode nikdar poštenjak, kakoršen je Rolla, za nepoštenjaka in bojazljivca, za hinavca in ogleduha, kakor je Appiani, dleta v roke jemal.

Manoel. No, kakor ti drago, Rolla! Z Bogom! — Pomilujem te! kajti pomni dobro,

tvoja prevzetnost, tvoj neupogljivi ponos te bosta uničila. (Odide.)

Četerti prizor.

Stefano. Rolla.

Stefano (zmaje z ramami). Ponos, prevzetnost! — Ker se ne ponižujemo tako kakor oni!

Rolla. Zakaj si me pustil samega, Stefano! Zapoditi bi jih bil moral in čuvati moje spanje.

Stefano. E no, šel sem kruha iskat.

Rolla. Lačen nijsem.

Stefano (za-se). Dobro sem naletel! (Glasno.) Torej se pa zopet vlezi in nadaljуй sanje. —

Rolla. Nijsem truden.

Stefano. In vendar si celo noč delal! — Varuj se vendar, brate, uže zaradi samega sebe in zaradi svojega brata tudi. — In ti čestiti gospodje bratranci, ki te zovejo nemarneža in lenuha! — O, da bi le ti ne bil zabranil pravi o tvojem delovanji — jaz bi jim uže bil povedal, kako si ti, od kar smo v Florenci, več nego 100 cekinov z izrezovanjem malih lesenih podobic prislužil, ki mi jih stari žid Salomon Dorcas, starinar, vendar le s četertim delom njihove vrednosti plačuje.

Rolla. Vsaj varuje skrivnost in ne ovadi, kedo jih dela.

Stefano. Da, molčeč je, saj mu je to v korist!

Rolla. (Poišče statueto iz necega kota.) Tako, pojdi in ponudi mu to!

Stefano. Ah, to me iznenaduje. To je torej delo tvojega skrivnostnega ponočnega truda! — a jaz bedast otrok sem mislil, da je kaka sv. Cecilija? — Škoda! Škoda! Pa — e no; tudi to ima svojo dobro stran! Marmor bi ti morda prinesel zlat lavor — les ti nosi rumene zlate; in da si nijsi deloval za svojo neumerljivost — tudi življenje nij tako slabo in s tem se da vendar 14 dni živeti, da nij treba pri peku na posodo jemati!

Rolla. Če bodeš lepo varčno ravnal.

Stefano. Tako? Ali se imaš kaj pritožiti čez svojega hišnega oskerbnika? (Ogleduje podobo.) Mal Peter! — Ah, ti nježni ključki! to ti morajo biti mala nebesa, da jih ti odpro! — Kaj ne? Vse kar ti delaš, je tako nježno, tako dovršeno! Ali veš, da me ta-le svetniček spominja malih gotičkih kipov na koru genoveške katedrale!

Rolla. Bili so mi pred očmi, ko sem ga izrezoval.

Stefano. Ah, ko bi le kak kip poslal za razpisano darilo; — saj sem vendar zmerom upal, da bode izza skrivnostnega zagrinjala tvojega sveetišča kaka svetnica stopila na svetlo? Kako škoda, brate, da staviš tako malo zaupanja v svojo zmožnost! — Ti preponižni mojster! Kako lepo priložnost si zamudil! — Glavo bi zastavil, da bi venčala lavorika tvoje čelo!

Rolla. Dosti, Stefano, ne govori mi nikoli več o razpisanem darilu! Čuješ? — A sedaj me pusti samega!

Stefano. (Na stran.) Nič se ne spravi iz njega. (Glasno.) No, uže grem. S Petrom pod pazduho tečem k Salomonu in s periščem paolov pridem nazaj!

Rolla. Ne — čas je še — najprej pojdi k svojemu mojstru in se uči risati.

Stefano. O, jaz tako napredujem, da bodem imel kmalu „odlično“ in da bodem kmalu odlikovan, potem začnemo slikati! Juhé! — Da, sicer pa uže veš, da ne delam več karikatur? — Ali nij to premagovanje samega sebe? — Moj ostri gospod brat mi je zapovedal: „Naj te ne miče bedake delati iz svojega bližnjega!“ — tedaj sem se premagoval — in premagal — (Rolla se dela nejevoljnega). No, da, saj uže grem! (Na stran.) Vedno hoče sam biti — kaj pač pomeni to?

(Glasno.) Z Bogom brate! z Bogom! (Odhit, Rolla zapre koj za njim srednja vrata.)

Peti prizor.

Rolla. Tudi on govori o tej razdelitvi darov, in mi jo meče v oči! — Zares, najlepšo priliko poskusiti svojo zmožnost, da se spozna in pripozna, sem žertvoval. A saj moje delo ni več moje — nič nemam prava do njega — a verhu tega, — ali se mi nij ponesrečilo! — ta napaka — ta napaka — ta nesrečna napaka na rami! — (Molk.) O, drevi bode Florenca imela v svojih zidovih srečnega človeka! — da, srečen, — trikrat srečen ta, katerega Buonarotti kot zmagovalca ovenča! — A jaz!!! — Ah, pač prav je imel Stefano: sam o sebi dvomim — gorje mi! Kajti, da se človek zavé svoje moči, je prva stopnja do dobrega uspeha! Kde ste ostale osrečevalne sanje moje mladosti, ki ste me obdajale sè slastnimi podobami? — Sanje o stvarjanji, o uspehu in o slavi — ste-li bile hčere domišljije? — (Vsede se in je videti zelo zamišljen.)

Šesti prizor.

Leonora (nastopi z dojnico svojo od desne, obe ste zakriti in zaviti v plašče). **Rolla**.

Leonora. Rolla!

Rolla (poskočivši). **Leonora**! — Ah, vendar! vendar!

Leonora. Čuj! — Ali ne slišiš korakov zunaj?

Rolla. Ne.

Leonora (dojnici). Pojdi, Ginerva, in straži pred vrati! — Pazna bodi!

(Dojnica odide na desno, vrata ostanejo na pol odperta.)

Rolla. **Leonora**! Mesec je pretekel, kar sem vas videl v zadnje! Cel mesec — cela večnost!

Leonora. Moj oče je bolan ležal; otročja dolžnost me je vezala na njegovo posteljo — (se nemirno ozre). A **Rolla**, ne vem, zdi se mi, da me obdajajo ogleduhi.

Rolla. Zakaj, **Leonora**, kaj so zasledili vaša pota? — Káko zvezo naj bi slutili mej dedično plemenite rodovine in revnim, neznanim umeteljnikom? — Pomirite se, contessa!

Leonora. Od kar sva se sešla v zadnje, je moje sercé polno skerbij, ki jih ne morem

pregnati. Moj oče nij več proti meni, kakor poprej — zdi se mi, kakor da bi ga težila kaka tajnost! Je-li sumnja, Rolla! Ko bi morda vedel!

Rolla. Izgubljeni bi bili vi, Leonora, kaj ne?

Leonora (s pobešenimi očmi). Rolla!

Rolla. In zakaj, Leonora, imate pogum, da pridete zopet k meni? Zakaj poslušate z nova sirenski glas svoje ljubezni? Ko bi vaš oče kaj sumil, ko bi vas dal opazovati? Da-si nijsmo več v Genovi, da si je prognanstvo njega in njegove ostro zadelo in spodkopalo njegovo bogatstvo: predsodki stanu naju bodo vedno ločili, in nespametnež bi moral biti, da pozabim to. Naj dosežem še toliko slave, nikedar ne bodem umečil patricijev ponos. Rolli je moči pridobiti si imé, naslova — nikoli! — Zato, Leonora, ločite svojo osodo od ubozega neznanega, nad seboj obupa-jočega umetelnika. Vzemite perstan nazaj, ki ste ga nekedaj, v nespametni, ah, le prelepi nadi, menjali z menoj! Zapustite me, contessa, in — pozabite me!

Leonora. Kako ste vzburjeni, Rolla, kako sebe in mene mučite!

Rolla. Da, jaz imam umeteljniški ponos — neizterpljiva boleost mi je, pahnti vas s svojo ljubeznijo v nesrečo!

Leonora. Kaj vam daje pravico, imeti tako misel! Kaj sem storila, da sem jo vzbudila? — Notranji nemir me vznemiruje — povedala sem vam to — in to je vse! A vi, hudobnež, skušate vse moje nade, moje sanje na enkrat uničiti. Moj oče, pravite, ne bo nikedar najine zveze dovolil? O, več imam upanja do njegovega očetovskega serca, nego do očetove ljubezni. On nij več bogati conte Andrea Costa, ki je premogel v Genovi tri palače in deset obloženih ladij na morji: on je, pregnani Costa, ubogi starček; a vi, Rolla, vi ste bogateji, vi ste srečnejši od njega, kajti vam so odperta zlata vrata bodočnosti.

Rolla. No dobro — torej vam moram vse razodeti, in ko bi me še grozovitnejšega si mislili, kakor poprej. Da, Leonora, vaš oče vam prikriva neko tajnost, motili se nijste. To tajnost zvedite sedaj: Contessa Costa je namenjena za soprogo marchesu Appianiju.

Leonora. Mogočni Bog!

Rolla. Govorica je po vsej Florenci — resnica je. — O, sovražtvo, ki se mi uže zbudi, če se zmislim na onega malopridneža, mi zagotavlja to.

Leonora. Appiani? Bogati, ponosni Appiani? Ljubljenec nadvojvodov? — Res je, da često govori tajno z očetom — in v našem položaji,

naši zakritosti —. A nespametnica, ki sem jaz, saj je uže eno leto s kraljičinjo Colonna zaročen.

Rolla. (dvomljivo). Je-li mogoče?

Leonora. Za gotovo vem! — A razun tega, ko bi tudi ne bilo tako! — Da-si ima moj oče moči, da me ljubemu odreče, a tako neusmiljen ne bode, da mi vsili pristujenega človeka, a tudi jaz ne bodem tako slaba, da bi si ga dala vsiliti. Besedo na to, Rolla, svojo sveto besedo: vaša nevesta, ali pa nevesta nebeška! — Naj previdnost sklene, kakor hoče, ne bodi vam nikedar žal, da ste me poznali, da ste me ljubili. Čista je najina ljubezen, brez zarudenja, morem jo zaupati Bogu, in naj stori njegova volja, kar hoče, bodi-si da bodem soproga umeletnikova, bodi-si da bodem maziljenka gospodova, vedno bodem rekla ponosno: Ti si bila prva, ki je spoznala njega, prva, ki jo je ljubil on.

Rolla. Perva in edina! Hvalo, hvalo vam Leonora! Nebeški blagoslov nad vas! Vaš glas vliva tolažilo v moje serce, navdušenje v moje persi. — Bolj ko kedaj je bila moja duša napolnjena dvoma in otožnosti — kar se prikažete vi, in oblaki zbeže, ter sladka nada me ojači z nova, da še upam, da se borim! Naj mi prihodnost prinese, kar hoče, pričakati hočem —

saj vem, da me ljubi Leonora! (Poklekne pred njo in jej poljubi roko.)

Leonora (sklonjena čezenj). Sanjač! (Odpravi mu lase raz čelo.) In vi niste pozabili poleg Leonore Cecilije!

Rolla. Misli na Leonoro so me navduševale za Cecilijo! Noč in dan sem delal — a ne govorite mi o delu, če vam govorim o svoji ljubezni, ne poprašujte me po kopiji, ako klečé molim original.

Leonora. Kaj? Vi je niste poslali na presojo?

Rolla. In vi — vi me vprašate to?

Leonora. Gotovo.

Rolla. A — kaj je nijsem samo za-sé, prav za-sé naredil? Vašo podobo sem hotel imeti, vašo podobo, da bi bil daleč od vas vedno pri vas; podobnost, ki, nepopolna sicer, a kolikor mogoče zvesta, polni mojo zapuščenost s tolažbo in z mirom. Ko sem začel delo, preleti nadvojvodov klic vso Italijo, navduši moje misli za sv. Cecilijo, predmet domišljiji vseh umetelnikov. — Tako se je zgodilo, da je delala moja roka Cecilijo, ko je mislilo moje serce na Leonoro. — Nikakov drug namen nij vodil mojega dleta, pri-segam vam! — A pač, spomnil sem se Genove, mislil sem na ono teraso, kder ste mej harpine

akorde mešali pesni najsvetejše ljubezni. Tam sem vas v prvič videl, tako bi vas hotel vedno gledati, tako sem izdolbel iz marmora najblažji svoj spomin. — A skrita naj ostane podoba — skrita za gostimi gubami onega zagrinjala in nikedar naj je ne gleda oko tujčevo! Kajti pokazati vašo podobo, Leonora, podobo najlepše ženske v Florenci, bi se reklo pokazati najino ljubezen; odkriti Cecilijo, reklo bi se, Leonoro izdati — reklo bi se omadeževati nedolžnost!

Leonora. O! Kam je prišlo z nama!

Rolla. In glejte, contessa, ker nepremagljive zapreke našej sreči pot zapirajo, ker ste vi morda kmalu zame za vedno izgubljena, ne bi rad, — niti za neumerljivost Michel Angelovo, da bi se ločil od te podobe. — Brez Leonore, brez Cecilije, kaj bode iz mene? — O, ne smehljajte se mojej abotnosti! — Ta kip, — bodi si, da res vidim na njem, kakor na prvem delu, bodi si, da moje oko meni videti vaše čerte — ta kip ljubim, ljubim ga, ne kakor podobar, ne kakor ljubitelj! Pygmalionova zgodba je tudi moja: če sem pri kipu, nijsem sam — in če ste vi navzoči, smo trije! — In sedaj ko je skoro doveršen, sedaj, ko je videti, kakor nekaj resničnega, kakor nekaj živega, sedaj se tresem pred njim, kakor se tresem pred vami. — Na roci, ki derži liro, je napaka;

poznam jo, to napako, in vidim jo, trikrat bi udaril po dletu, in več bi je ne bilo — a neupam se. Zdi se mi, da diha ta podoba pod dletom, in menim, da bode pritekla kri, če se je le sè železom dotaknem. — O Leonora — bodite usmiljena z mano. (Kakor v domišljiji.) Mnogokrat, ko se je nagnol dan, ležal sem pred kipom na kolnih — nebeški glasovi doneli so iz strun njene lire — zgenila se je — stopila sè stopnic — ter se nagnola čez-me.

Leonora (naslonjena nanj, poprime njegovo roko, da ga pomiri). Torej ste mi ustvarili teknico, Rolla?

Rolla (si pogladi čelo). Sestro sem vam dal, Leonora!

Leonora (gre k stopnicam). Pustite, da jo vsaj vidim, to nevarno sestro —

Rolla (jo lahko zadržuje). O ne, še ne, Leonora, še ne! — Pač vzplamenim, če se je spomnim, a vendar mi manjka poguma, da jo odkrijem. Dodelana še nij, toliko jej še manjka! In potem — ne, ne smete jej blizu! Resničnost tako blizu podobi, življenje brezcutnemu kamenju? Nikoli! Poguma nemam, da vam jo pokažem!

Leonora. Slaboten človek! Jaz zahtevam, jaz hočem!

Rolla. Vi hočete? (Prisiljeno.) Naj bo!
(Urno gre po stopnicah, pritisne na pero; zagrinjalo se odpre. Kip sv. Cecilije se vidi na podnožji. Dolg molk.)

Leonora. No, Rolla! — Pred sodbo s podobo! — Še denes, koj v tem trenutku!

Rolla. Leonora!

Leonora (navdušeno). Prokletstvo me zadeni, če bi naj jaz bila uzrok, da ostane to delo neznano. Videti, občudovati je mora svet! Kinčati mora lavorika mojega ljubimca! In če me pahne oče od sebe, in če me obda sramota! —

Rolla. Kaj? Za-me slavo, za tako plačo?
— Nikoli!

Leonora. O, abotnica, da govorim o sramoti! Vidiš, Rolla, da ne vem, kaj govorim! — Kraljica bi čestila tvojo ljubezen! K nebeščanom povzdiguje mene. — Kaj si rekel o podobi? To je izvirnost, to je življenje samo! — Da, prav si imel! Diha, stopila bode doli! — O, moj blagi Rolla, moj veličastni podobar! Vredna te hočem biti — obetam ti! — Proč s pritlikavimi pomiselki, proč z bojazljivimi mejami! Moj oče je ozdravel, moči ima, da me bode poslušal, a jaz bodem krepka dovolj, da ga prepričam!

Rolla. Leonora, ljuba! — Ti hočeš! — Dobro, naj bode! A pomni dobro, le ako tvoj

oče dovoli, pokažem podobo ljudstvu! Ako se brani, mi je nobena zemeljska moč ne uterga.

Leonora. Branil se ne bode, za to stojim jaz, kmalu bodeš imel gotovost! — Zaupaj meni, Rolla! — Tvoja je Leonora do smerti in ponosna bode pred svetom in ljudmi nosila tvoje ime. (Odide naglo.)

Rolla. Leonora! Ljuba! — O, sodba ljubezni je, ki jo je izrekla! — A ne bode izrek sodnikov, menenje ljudstva drugačno? Tebe naj pokažem, moje delo, moje življenje? (Obstoji občudujoč pred kipom.)

Stefano (terka zunaj). Rolla! Rolla! Odpriva vendar!

Rolla (prestraši se). Stefanov glas! (Zagerne podobo.) Pristujeno zagrinjalo, pade še enkrat — morda v zadnjič. (Odpri vrata.)

Sedmi prizor.

Rolla. Stefano.

Stefano (upehan). Uže zopet zapert? — To sem letel — na! letel! —

Rolla (ostro). Ali ti nijsem rekel, da pojdi k svojemu mojstru?

Stefano. Da, le zmerjaj me! Svetujem ti! Pogledaj sem! — (Verže pest zlatov na mizo.)

Rolla. Zlato?

Stefano. Bogati smo, kaj ne? Le poglej te lepe zlate, s podobo nadvojvodovo. Dvajset podob njegovih, brate!

Rolla. Kedo ti jih je dal?

Stefano. Dal? — Mojster Rolla, zaslužili smo si jih, ključi svetega Petra so odperli blagajnico.

Rolla. Kaj? Stari Salomon?

Stefano. A kaj! Ta derži svoj denar pod Salomonovim pečatom! — Ne, preveč čudno jih nisem dobil. Povedal ti bom. Obstati ti moram, radovednost me je peljala v Appianijevo palačo, da pogledam vso družbo svetih Cecilij, ki so ondi razpostavljene. Pot je sicer malo dalji, a kaj! si mislim, nič ne dé! — Baš sem prišel, ko so se odperla vrata. Niti duše nij bilo v veliki dvorani, le jaz, moj Peterček in še dva druga — nek star sivobradec in nek mlad černobradec. Opazovala sta kipe, družega za družim, od nog do glave, in stari je grajal — no, ta ti je grajal.

Rolla. In kaj je rekel?

Stefano. O, ta je bil jako oster. Mlajši je zinol pač marsikak a! in o! vmes, a stari se nij dal motiti. Slednjič pridemo pred najboljše delo cele razstave — čuj bratec, zares Cecilija, da je bilo veselje gledati; — kar na enkrat za-

upije stari: „Cospetto di Bacco! kako krasen kip!“ ter mi poterka na ramo. „No, da,“ rečem, „posebno vrat svetnice mi izverstno dopada.“ — „A kaj,“ zagodernja, „kedo govori o tej, jaz govorim o tvojem Petru! — Kam ga neseš?“ — „K staremu Salomonu, starinarju!“ odgovorim. — „Ali ga prodaš meni?“ — „Zakaj pa ne, če koj plačate!“ In, ne da bi še kaj vprašal, mi vzame Peterčka iz rok in reče onemu: „Marchese, vi, kot intendant nadvojvodovih muzej, ne pustite, da vam ta umotvor uide. Iz najlepšega veka gotičkega podobarstva je in je gotovo vzet iz kake stare kapele.“ — Mlajši izdihne zopet nekaj svojih občudujočih a! pa o! Zderževati se smeha nijsem mogel več. „Gospodje,“ rečem, „če vojvoda Cosimo nema boljih starinarjev, kakor vi, obžalujem njega in njegove starine. To delce nij niti iz kake kapele niti vas hočem goljufati z njim. Moj Peter je le posnema, in pred dvema urama dokončan.“ — Kar omolknola sta; nêma se drug z drugim spogledujeta. Mlajši se najprej otrese in se jame z mano vred smijati — a stareji je godernjal, kakor lev v vojvodovem zverinjaku. Na zadnje zamermra: „Posnema, res je, sedaj pač vidim — a naj bode kakor če, mož, ki je to izrezal je umetelnik! Kako se zove?“ — „To je skrivnost,“ odgovorim, „saj nič ne dé!“

in na to mi mlajši svoj mošniček v roke potisne; rekel sem njima: „Hvalo, velika starinoslovca!“ — in tukaj sem!

Rolla. A 20 zlatov za tako delce! —

Stefano. Tako? Ali bi mu moral še kaj nazaj dati?

Rolla. Ne, nikakor, baš mi jih je treba! (Za-se.) Še mi je, ko da bi sanjal! Ven! ven, na prosto! Merzlično mi gori glava, tla se zibljejo pod mano! Proč, k razstavi! Stoperv čez eno uro dobom Leonorin odgovor, do tja si hočem ogledati dela svojih tekmecev! (Hoče oditi.)

Stefano. Ti greš?

Rolla. Da se malo prevedrim! (Zaupljivo.) Z Bogom, Stefano! — Uspeh mojega Petra je morebiti srečno znamenje.

Stefano (urno). Uspeha Cecilije?

Rolla. Kako veš?

Stefano. Torej veš? Je-li mogoče? Ti si —

Rolla (ga objame). Poterpi, radovedno dete, poterpi! Kedo ve, kaj prinese prihodnja ura, kaj bo odgernola srečna bodočnost! — Upaj, Stefano, in moli da blagoslovi božja previdnost tvojega brata in tebe samega, zvesti tovariš v revi in v terpljenji! — In sedaj — z Bogom! (Odide.)

Drugo dejanje.

Pervi prizor.

Stefano (hodi pred zagrinjalom semtertja). Tedaj se vendar nissem motil! To zagrinjalo zakriva Cecilijo? O, ljubi nebeški brat! — A zakaj neki le tako skriva? — Ah, gotovo zopet v sebe nij zaupal, bojé se, da se mu ne ponesreči! — E kaj! Temu se mora posrečiti! in tem bolj, ker ima sam pogum, da jo ojavi, morala se mu je posrečiti. Ah! da bi le malo skozi gube videti mogel — dolgočasno zagrinjalo! (Michel Angelo in Appiani se v ozadji prikažeta.) Glej! Čudno! Moja umetnijska zvedenca! (Nasproti jima gre.)

Drugi prizor.

M. Angelo. Appiani. Stefano.

Stefano. Le bliže stopita, gospoda, dobro došla!

Michel A. (terdo). Pozdravljen!

Stefano. A kedo vama je pokazal pot k nam!

Appiani. Salomon Dorcas.

Stefano. Stara klepetulja!

Appiani (Angelu). Vidite, da sem imel prav; tu je moralo biti.

Michel A. O, vi morate vedno prav imeti, to je po vsem svetu znano.

Appiani (smeje). Haha! Še vedno se nemo-
rete pomiriti zaradi svoje zmote; — no jaz se
lahko zmotim, a vi! — Gotična rezbarija!

Stefano (smeje). Ukradena iz kake stare kapele!

Appiani. Najmenj 300 let stara!

Stefano (ga poterka na ramo). A mi jih vsak dan delamo! Hahaha!

Appiani (na enkrat resen). Dovolj, dečko, dovolj!

Michel A. Kde je gospodar?

Stefano. Kateri iz mej obeh?

Michel A. No, umeteljnik, strela!

Stefano. Oba sva umeteljnika, in jaz sem mlajši ter sem vam na službo. Oni je šel od doma.

Michel A. Počakati ga hočem!

Appiani. Manjka časa! — Pozneje morabit, — o pripravnej priložnosti.

Michel A. Meni je takrat pripravno, kedar mi je ljubo.

Appiani (tiho). A nadvojvoda čaka.

Michel A. Naj čaka!

Appiani (na stran). Nesterpljiva terma!

Stefano. Je-li gospodoma ljubo, da se vsedeta? — Poslužita se naših stolčkov!

Michel A. Ti torej tudi tu stanuješ?

Stefano. Sè svojim bratom.

Michel A. Koliko je tvoj brat star?

Stefano. Dva in dvajset let.

Michel A. Ali ne dela nič boljšega, nego sem videl ondi?

Stefano. Boljšega?

Michel A. Tvoj brat je zmožen; jaz ne maram, da potрати svojo zmožnost za otročarije.

Stefano. Otročarije? Stari gospod, slabega ste spomina; pred eno uro ste rekli —

Michel A. On misli, kakor jaz, dete; če ne, bi ne prikrival svojega imena. Zakaj nij naredil nobene Cecilije za darilo?

Stefano. Nij mu treba dajati računa o svojem počenjanji.

Appiani. (na stran Michelu). Le priznajte, mojster, da ste se v drugič zmotili. Rezbarija je bila prijetna, a ničesar nij bilo na njej, da bi pričalo o zmožnosti izdelatelja, Vi ste entuziast!

Michel A. Rečem da ne. Oni mladi mož se svoje zmožnosti morebiti ne zaveda; užiti hočem veselje, da mu oči odprem. Na eni sami verstici, marchese, spozna se velik pesnik, na enem samem udarcu dletovem verl podobar. Kedo ve, da ne najdem na njem ženijalnega moža — teh nam dan danes žalibog manjka.

Appiani. Vi ste ostri, mojster. Ali nama nij pokazala razstava, krasne izdelke Giovannija Bolonjskega in Rolanda Pizanskega?

Michel A. Opisana dela, brezi duha in resničnosti. — Da, tako daleč je sè stoletjem prišlo, ki se je z Rafaelom in Leonardom pričelo! — A, jaz molčim: Dolžili bi me lahko zavisti umeteljniške!

Appiani. Vas?

Michel A. O, mnogo sovražnikov imam v Florenci; ne čudim se, saj sem tukaj rojen. A glavno, kar mi očitajo, je zavist, nevošljivost. In vendar je bil najžalostnejši dan mojega življenja oni dan, ko je izplaval mladenič v nebesa iz katerih je prišel. Ti, o Rafael, katerega ime se uže glasi kakor harmonija sfer, tvoje začetje nanzanjevalo je lepše čase. Na tvoje umerljivo krilo je pala edina solza, ki jo je kedaj moje oko jokalo!

Appiani. Pustite te žalostne spomine in tudi boljše o svojih rojacihi mislite. Le še nekaj

dnij ostanite, da se prepričate, koliko prijateljev tu imate. Kaj vas tudi tako naglo v Rim nazaj kliče?

Michel A. Moji učenci, moja dela in moji običaji. (Pogleda okoli sebe in na Stefana, ki se je mej tem vsedel risat in ju včasi pogledal.) Kaj, dečko, ali si tudi ti podobar?

Stefano (skrije urno risarijo). Jaz sem slikar.

Michel A. Kedo je tvoj mojster?

Stefano. Andrea Solari.

Michel A. In učitelj tvojega brata?

Stefano. On ima dva, kakor pravi; dva največa mojstra, katerima ima zahvaliti vse, kar more narediti. Eden je narava —

Michel A. Dobro — in drugi.

Stefano. Ta je Michel Angelo.

Michel A. V katerem kraji se je učil pod vodstvom Angelovim?

Stefano. E no, povsodi. On pravi, Angelo je solnce, ki ogreva in oploduje vso Italijo. Seveda v Genovi imamo le posneme njegovih del.

Michel A. Vidva sta iz Genove?

Stefano. Da, in še le eno leto sva v Florenci.

Michel A. Če tvoj brat Buonarottija tako visoko čisla, zakaj nij šel raje k njemu v Rim?

Stefano. Da, to vprašam jaz vas! Papež zna vse drugače ceniti umetnije, nego ta gospod Cosimo. Papež je prosvitljen in radodaren mož, a ta nadvojvoda — na, ta —

Michel A. (mu namigne, da naj molči).

Appiani (za-se). Iz Genove? In eno leto v Florenci? Čudovito naključje! (Glasno.) In kako se zove tvoj brat?

Stefano (počasi). Kako se zove? — No, če uže njegovo stanovanje znate: — Rolla, mu je ime.

Appiani (na stran). Rolla? (Potegne listnico iz žepa in jo nagloma pregleda.) Rolla! Zares! Ima-li Zrimani prav? Se-li more Leonora tako daleč spozabiti? O, gotovost moram imeti. (M. Angelu, ogledajočemu podobarije.) Z Bogom, mojster! Uže vidim, da ga boste počakali.

Michel A. Zanesite se na to.

Appiani. (Stefano.) Prišel bom zopet, da naročim malih kipov.

Stefano. Vsi aposteljni so vam na razpolaganje, in angelji tudi, iz lesa ali iz kamena. (Spremi ga. Appiani odide.)

Tretji prizor.

Stefano. Michel A.

Michel A. Meniš, dečko, da tvojega brata dolgo ne bode?

Stefano. Mislim da ne. Ali si hočete mejtem čas preganjati?

Michel A. Kako?

Stefano. E no, sè zajuterkom. Bodite mi gost!

Michel A. E, glej no!

Stefano. Brez okolišev! Voda je čista kakor kristal, in kruhek bel kakor sneg.

Michel A. Jaz nikedar drugače ne zajuterkujem.

Stefano. Zmeren človek ste.

Michel A. In dobro mi dé. Poglej me, dečko, ali bi mi pač prisodil 70 let?

Stefano. Na vero! In ko bi še trideset živeli, spravili bi na sto.

Michel A. (pregledavši risarije). Ali veš, da imaš zmožnostij?

Stefano (zaničljivo). Menite?

Michel A. Posebno za obrazarijo.

Stefano. Da, zadenem dobro.

Michel A. (mu hitro risanje pred oči pomoli).
Kakor priča podoba!

Stefano. Glejte, glejte! Kako nespodobno!
Ali se spodobi berskati po listnici?

Michel A. Mojega tovariša si dobro posnel.
Nos visok, obraz važen. Dobro, dečko! — Jaz
— e no —

Stefano. Kaj ne? Naredil sem vas pre-
starega? in premalo važnega?

Michel A. (mu šaljivo žuga). Dečko! — A
guba tu —

Stefano. Dela vam obraz pregerbast? —
E no — (vzame svinčnik).

Michel A. (mu ga vzame iz roke). Daj malo
sem! (Prenaredi risarijo.)

Stefano. Glejte no? Ali se tudi v naše
rokodelstvo štolite?

Michel A. Učil sem se v mladosti.

Stefano. Dolgo mora uže biti. No, tako
ostrih studij gotovo niste imeli, kakor jaz —
vedno in vedno po Michel Angelu.

Michel A. Kaže se, da ga menj ljubiš nego
tvoj brat.

Stefano. Zadedli ste! Njegov duh mi je
previsok, in kar je previsoko, dolgočasi na zadnje.
Prestopimo zato k kratkočasnej reči. Povejte mi
mojster Michele —

Michel A. Kako veš moje ime?

Stefano. Ko da bi ga ne bil poprej čul! Nij mi treba prej predolgo popraševati in iskati.

Michel A. Umem, in sedaj bi rad še več vedel.

Stefano. E no, saj tudi vi več veste, nego najino ime.

Michel A. Meščan iz Rima sem, katerega so opravki v Florenco pripeljali.

Stefano. Mislil sem si pač! Ste-li kupec?

Michel A. Uganol! Kupec.

Stefano. Poznate nadvojvodo?

Michel A. Seveda, uže marsikaj mi je naročil.

Stefano. Kake reči?

Michel A. E no, vse kar morem preskerbeti.

Stefano. Priporočite mu vendar mojega brata. —

Michel A. Zmožen mož se vè sam priporočiti; zakaj ne izdelaj kake večje reči, ki bi se mogla pokazati nadvojvodi?

Stefano (nepremišljeno in naglo). Kakor da bi je ne bil naredil.

Michel A. (urno). Tam za zagrinjalom tiči! Kaj ne, dečko?

Stefano. O Bog! Kedo vam je povedal?

Michel A. Ugenol sem.

Stefano. Ali vam nijsem morebiti jaz izdal?

Michel A. A zakaj prikrivate tako?

Stefano. Vem li jaz? — A še denes mi je hotel vse razodeti in zadnji čas je, kajti denes se bode razsodilo.

Michel A. (naglo). Torej Cecilija?

Stefano. Ah, mojster Michele; to nij prav od vas, vi me napravljate, da blebetam — in izblebetam. —

Michel A. Ljubiš li svojega brata?

Stefano. Kedo bi ga ne ljubil?

Michel A. Torej mi ne zamolči ničesar. Srečo in slavo velja! Zakaj se kip še nij tja poslal?

Stefano. Da, ko bi smel to vprašati! Morebiti ga še kar ne pošlje, ponosen in boječ, kakor je. Samemu sebi ne zaupa, in če se mu ponesreči, spravilo bi ga v obup.

Michel A. Ogledati moramo —

Stefano. Da, ko bi le ne bil prepovedal.

Michel A. Da ga oserčimo.

Stefano. Seveda bi trebalo.

Michel A. Skoro staval bi, da je delo vredno darila.

Stefano. Jaz derzno stavim! (Mej tem sta prišla pred stopnice.)

Michel A. (poteguje pregrinjalo). Zagrinjalo se ne gane.

Stefano. Stojte! Stražiti hočem. (Gre k vratom.)

Michel A. Ali je morebiti kako pero v steni?

Stefano. Da, na desni, le dobro iščite —

Michel A. Imam je! (Zagrinjalo se odgerne, on stopi do in ogleduje podobo nekoliko oddaljen.) A! za Boga! Mojstersko delo!

Stefano (prihiti). O moj Bog! Da, kako lepo, kako divno!

Michel A. O, gospod marchese, torej se vendar nijsem motil!

Stefano. Nebeški obraz! A tako znan mi je! — Da čisto prav! Ona je! Leonora! — O, kaj zvem!

Michel A. (zamišljen, ne paze nanj). Rafael nam je vstal kot podobar. — O, Italija, domovina! Lepi dnevi te čakajo! — O, sedaj se ne čudim, da je imel svoje delo skrito za trojnim zagrinjalom! Zrak, dih, pogled bi lahko to nježno stvar ranili, ter jej vzeli njeno lepoto! Sedaj, stari mojster Michel, lahko umerješ, sedaj imaš naslednika. (Stopi ogledujoč še nekaj korakov naprej in se na enkrat na čelo vdari.) Na roci, deržeči liro, je napaka.

Stefano. Napaka?

Michel A. Na členu, le sam poglej.

Stefano. Napaka!

Michel A. Saj bôde v oči!

Stefano. Ah, kaj pač tudi vi o tem umete!

Michel A. Čuj! Ne čuješ li korakov pred vrati? — Brat gré!

Stefano. A, moj Bog! (Urno ven leti.)

Michel A. (prime za dleto in kladvo ter popravi napako). Tako! In tako! Kar roka se mi trese, kakor kacemu učencu! Pogum, stari dečko! — Tako!

Stefano (pride nazaj). Za božjo voljo! Kaj počenjate? — Moje risarije lahko prekrižate, a to delo mojega brata! — Pomagajte! Pomagajte! Umor in poboj!

Michel A. Tvoj brat ne bode pozabil mojega pohoda!

Stefano. Da, da vas bode klel.

Michel A. Da mi bode hvaležen.

Stefano. Ah, sedaj pa res gre! Sveta pomagalka, pomagaj mi!

Michel A. Mirno! (Zakrije podobo in stopi na stran.)

Četerti prizor.

Michel A. Rolla. Stefano.

Rolla (zamišljen). Vsi dvomi so se z nova zbudili. Javnost, katero sem si želel, me straši. Ona Cecilija Giovanna Bolonjskega je lepa — o, za res, lepša nego moja! In vendar kako krivična, kako grozovita je sodba množice! (Zagleda Stefana stopivšega k njemu.)

Stefano. Dolgo si izostal, brate! in ves v skerbeh prideš domov.

Rolla. Prišel sem iz razstave. Marsikaj lepih rečij je ondi.

Stefano. Pa! pa!

Rolla. Bolje, da obderžim svoje delo, nego da propadem, stopivši v javnost.

Stefano. Maloserčnež!

Michel A. (stopi mej oba). Propada se bojite? Je-li to res?

Rolla. Gospod!

Stefano. Čisto sem pozabil, Rolla, ta gospod je oni kupec, ki je umel malega Petra tako ceniti. Dolgo uže čaka.

Rolla. Previsoko ste cenili moje malo delo!

Michel A. Prav! Zato pa porabite svoj čas v prihodnje za kaj večjega.

Rolla. Kaj zahtevate od mene gospod?

Stefano. Res, kaj pa zahtevate od naju, gospod?

Michel A. (ki pazno Rollo opazuje). Nič!

Stefano. To je malo!

Rolla. Ali me poznate gospod?

Michel A. Ne, a spoznati se morava! — Na vašem obrazu sem dobil nekaj, kar sem na njem iskal.

Stefano (na stran). Je-li starec od policije?

Michel A. Podobni ste mlademu možu, katerega smert mi je privabila edino solzo, ki jo je moje oko kedaj jokalo.

Stefano (na stran). Ubogi mož! (Glasno.) Vaš sin morebiti?

Michel A. Rad bi mu dal to ime! — (Molk.) Rolla, jaz nissem vašega mnenja o razpostavljenih kipih, najboljši med njimi se mi ubogo slab zdi.

Rolla. Vi ste ostri.

Michel A. Jaz sem pravičen.

Rolla. Soditi umetelnika, menim —

Michel A. Treba da je sam umetelnik? Morebiti imate prav. — A vse eno. Vaša ponižnost vam je na čast. Podajte mi roko, mladi moj brat!

Rolla. Iz serca rad. A kaj ste tudi —

Michel A. (smehljaje se). Meščan iz Rima sem. Le Stefana tu vprašajte — in imejte se dobro! Kmalu se vidiva zopet. (Odide.)

Peti prizor.

Rolla. Stefano.

Rolla. Meščan iz Rima, Stefano?

Stefano. Da, kaj jaz vem? Le toliko znam, da tiči v njegovi koži najčudniši človek, ki je kedaj —

Rolla. E no — a sedaj me poslušaj, Stefano! Konec more biti te negotovosti. Čuj torej, izdolbel sem Cecilijo; videl jo bodeš, brate. Skušaj pozabiti za nekaj časa svojo ljubezen do mene in povej mi nestransko sodbo. Kedo zna, po tvojem mnenji se morebiti odločim.

Stefano (na stran). Izgubljen sem! — Ako meščana udarec najde!

Rolla. Mlad si še, a svetost prisege ti je uže znana. Prisezi mi torej, da ne poveš nikomur, kar ti bodem sedaj odkril.

Stefano. Prisegam! — A —

Rolla (ga potegne k stopnicam). Pojdi! Pojdi! In pred vsem mi povej, ako na roci, deržeči liro

— (odgerne podobo in stopi kvišku.) A! — Vse-
mogočni! — So-li sanje? Ali se mi le zdi? Ste-
fano, oni mož, ki naju je baš kar zapustil —

Stefano. Bog!

Rolla. Odgernol je to zagrinjalo —

Stefano. Brate!

Rolla. On popravljal —

Stefano (kleče). Odpusti! Odpusti!

Rolla. Bil je Michel Angelo!!

Stefano. Michel Angelo? In jaz sem mu
rekel, da ne ume ničesar?

Rolla (smeje in jokaje se). Michel Angelo je
videl moje delo! — Michel Angelo stopil čez moj
prag! — O, ta hiša je tedaj svetišče — hram
božji! — A — kaj je le rekel? — Kaj je rekel?
— Dal mi je roko — zval me je brata — svo-
jega brata!! — O, pomiri se serce — persi,
razširite se! — Brat!! — O, tega ne prenesem!
Razkošja in blaženosti ginem! — Milost, moj Bog!
Milostni Bog! — Obilica sreče je prevelika! —
Ah, in le denes, le denes ne daj, da umerjem!
(Onemogel se zgrudi na stopnicah.)

Stefano (ima opraviti ž njim). Brate! Rolla!
— Pomiri se — ojači se! Saj se vendar ne
umerje veselja! Da, gotovo, zval te je brata —
rekel je, tvoje delo je mojstersko — in kaj še?
— Da, s tabo vstane kiparstvu Rafael! No, ali

bodeš še dvomil nad sabo? Sodba Michel Angela je sodba cele Italije, nada neumerljivosti je. — Kvišku Rolla, bodi krepak! vzdigni se! K zmagi, brate, k slavnemu sprevodu!

Rolla (zravnavši se). O, naj se mi zgodi denes, kar hoče: največja radost, ki jo more imeti človek, je bila v mojih persih. Sedaj se naj me vsmili nebo — še en tak čut blaženosti — pa bode moja smert. Moja moč je pri konci! (Čuje se zvonjenje.) Čuj! Zvon, angelovo češčenje — Moliva, brate! (Poklekmeta.) Gospod! Moj Bog! Dneve skerbi in bolesti sem prebil, kakor ti! Nosil sem svoj križ kakor ti! Kako sem padel često truden in upehan na kraji groba, a nikedar te nijsem zabil, nikedar tožil zoper tvojo voljo. O moj Bog! čista je moja molitev, in iz čistega serca se ti morem denes zahvaljevati, tvoje naklepe častiti, ker si spremenil moj ternov venec v lavoriko! Bodi češčen, stvaritelj! — (Stefanu.) In ti, detinska duša, ki je jačila moj pogum, krotka roka, ki je otirala moje čelo — previdnost božja te je vsadila na mojo stran, kakor rožo pod okno jetniku. O, moj brate! da bi nikedar ne spoznal, koliko sem ti dolžan! Da bi nikedar ne terpel, kar sem terpel jaz. Nebeško poterpežljivostjo si prenašal moje sitnosti, mojo otožnost, moj obup. Odpusti mi! odpusti mi! Z mano

si terpel, z mano se raduj, brate. Sedaj bodiva srečna! (Objem.)

Stefano. Srečna po njej — po Leonori! (Pokaže kip.)

Rolla. Ali si jo spoznal? O, pomni svojo prisego! Kmalu, nadejam se, smeva prosto in javno kazati najino ljubezen. (Zagerne podobo.)

Šesti prizor.

Prejšnja. Plemenitaš.

Plemenitaš. Pismo conteja Andrea Coste podobarju Rolli:

Rolla (vzame pismo). Od conteja Coste!

Stefano. Kako se tresesh!

Rolla. Vendar ne! S spoštovanjem in hvaležnostjo me navdaja ime mojega pokrovitelja. (Drugi stopijo nazaj, on odpre pismo. Čita.) „Rolla, moja hči mi je vse razodela. Ako bi bila edino moje dete, ako bi mi ne živel še en sin, kateremu moram ime našega plemenitega stanu, zapustiti neomadeževano, ne branil bi se morda, zvati te svojega zeta; a tako bi se reklo zabiti svojo dolžnost, svoj stan! Sodi sam: Ako bode Marchese Appiani soprog Leonorin, gotova mi

bode priprošnja nadvojvode pri genoveški ljudovladi, in moje pravice, moja posestva se vernejo meni, vernejo mojemu sinu. Rzsodi sam, ali mi nij terjati to žertev od svoje hčere? A tudi od tebe terjam veliko žertev! Rolla, odpovej se svojemu naklepu, pokazati množici podobo Leonorino. Lisa del Giacundo, blaga patricijanka bila je onečeščena, ker je razstavil Leonardo da Vinci njeno podobo! — O, Rolla, pomisli mojo starost, pomisli čast moje družine, ki te je sprejela kot prijatelja, kot sina mej sebe! Rolla — nikedar ne smeš pokazati svojega dela! — (Molk.)

Plemenitaš. Kaj mi je odgovoriti mojemu gospodu?

Rolla (mertvo). Reci mu, da mu bode Stefano, moj brat, povedal. (Plemenitaš odide.)

Stefano. Kako vzburjen si! — Kaj je v pismu?

Rolla. Beri sam — tu beri!

Stefano (prebravši). O, moj Bog! Kako zahtevanje. Razstaviti ne svoje podobe, ker je podoba njegove hčere! A saj si jo lahko delal po pameti.

Rolla. Lisa del Giacundo je bila onečeščena — in ona nij na skrivnem hodila k Leonardu, in bila nij zaročenka kacega marchesa Appianija.

Stefano. Ubogi brate!

Rolla. Pojdi! Pojdi k conteju Costi! Reci mu, da je le tebi znana moja skrivnost; reci mu: ne mojega brata, vaša je podoba, vaše hčere. Recite le eno besedo in kladvo, ki jo je stvarilo, je pripravljeno, da jo razbije!!

Stefano. Nesrečnež!

Rolla (sanja). Sreča je senca človeka, vedno pred ali za njim. — Pojdi, Stefano, pojdi! A vendar! Ko bi zahteval — reci, da je moja podoba za trojnim zagrinjalom skrita, kakor mertvec v gubah mertvaškega perta. Reci mu! — A ne! ne! Ne reci mu tega! Bilo bi bojazljivo, nemožato!

Stefano. Ti se jočeš?

Rolla. Da preslab sem, sram me je tega. A le glej, brate, bil sem tako srečen, o, tako srečen! Ta pohod Michel Angelov, njegova roka, ki je stisnola mojo! — A kaj ne čutim tega stiskovanja vedno? Nijsem li mlad, krepak? Nij li ta roka sedaj mnogo bolj pripravna za nova, lepša dela? — Da, pojdi! — Proč z malodušnostjo! — Pojdi in povej mu, kar sem ti naročil.

Stefano (na stran). Grem; a dobro znam kam! Le en mož je, ki more pomagati, in ta nam naj pomaga! (Odide urno.)

Rolla. Leonora! Leonora! O! kaj mi je sedaj slava, ako ti je ne smem položiti pred noge?

— Leonora izgubljena za-me! Soproga onega ostudneža! O! proč! proč iz te hiše, iz tega mesta, da moje oko nikoli več nje, nikoli več njega ne vidi!

Sedmi prizor.

Rolla. Appiani (sè spremstvom).

Rolla (ga zagleda, obrnivši se). Ha! — On!

Appiani. Rolla, jaz sem marchese Appiani.

Rolla. In kaj zahteva marchese od Rolle?

Appiani. Naredili ste kip za razpisano darilo. Buonarotti ga je videl in na njegovo željo me pošlje nadvojvoda sem, da mu ga prinesem!

Rolla. Vas? — Vsemogočni!

Appiani. Knez vas želi videti. Pojdite z mano!

Rolla (na stran). Moj Bog! Moj Bog!

Appiani. Kaj ste se mudili, da ga niste poslali? Kaj se še obotavljate?

Rolla. Jaz — ne morem! — Meni nij moči!

Appiani. Tam ono zagrinjalo ga skriva — Buonarotti je povedal. — Vnet, navdušenje — pokažite vendar! (Oberne se k zagrinjalu.)

Rolla. Vam? — Nikoli! — Naključje, nepaznost mojega brata je njemu pokazala delo — a, pri vsemogočnem, nihče drug ga ne bode več videl!

Appiani. Kaj, nad sabo dvomite, ko vas je uže Michel Angelo oserčeval?

Rolla. Povem vam, gospod, to delo nij bilo namenjeno za razstavo.

Appiani. A je vendar Cecilija?

Rolla. Mogoče, — a nikomur nijsem dolžan odgovornosti za to.

Appiani (smehljaje). A jaz sem knezu odgovoren, ki me je sem poslal. In besedo na to, brez vašega dela ne pojdem od tod.

Rolla. A ko bi je uže bil prodal?

Appiani. Plača je vam trojno!

Rolla. A ko bi bil dal besedo!

Appiani. Knezu je moči odvezati.

Rolla. Gospod, reven umeteljnik sem, ki nema družega nego čast. In svoje časti ne prodam! —

Appiani. Vedite tedaj, abotnik, da vam je za to Cosimo zlato lavoriko namenil.

Rolla. Slave ne zahtevam, ako jo moram kupiti sè svojo častjo!

Appiani. Pozabili ste, s kom govorite. Vi zabite, da je kneževa volja ukaz!

Rolla. Ukaz? — Meni? Motite se! — Vi zabite, da nijsem knežev podložnik, da sem Genovčan, meščan proste države!

Appiani. Naredili ste svoje delo v Florenci in Florenško delo je.

Rolla. A! Pri pepelu moje matere! Pri zveličanji njene duše — tako ne bode!

Appiani. Zakaj se braniš sprevoda? — Se-li braniš pokazati podobo nadvojvodi ali (tiho in sumeče) morebiti velja to marchesu Appianiju?

Rolla (s pobešenimi očmi). Ne umem vas.

Appiani. Določneje lahko govorim.

Rolla. Žugate?

Appiani. Do sedaj le še sumim!

Rolla. No dobro! pojasniti vam hočem, potem pa glejte sami, je-li vaš sum opravičen. — (S čedalje večjo jezo.) Zakaj da nečem prodati svojega dela vojvodi, vprašate? — Ker govori v meni čut človeški glasneje, nego čut umetelnika; ker čuje moje uho, kar živim v Florenci, le tožbe, le kletvino proti tiranu. Da, in tiran je on! Uničil je prostost Florenčanov, kateri imajo njegovi pradedje svojo srečo zahvaliti! Dal je svojega blazega bratranca Lorenzina, brata svoje domovine, izdajalno umoriti, zavdal je Julianu, nedoraslemu otroku; v štirih letih svoje vlade pretil je več meščanske kervi, nego kedaj sov-

ražne v slavnih bojih. — O, sovražim ga, vašega vodjo, zaničujem ga — in prej naj moje kladvo zdrobi to rokó, kó da bi jo vzdignol njemu v veselje! — Sedaj veste, zakaj se branim — ne iščite drugzega vzroka — a sedaj idite in povejte Cosimu de Medici, kako kadilo mu trosim v pričo njegovega bastarda!

Appiani. Nesramnik! — A ne! Predno te kaznujem si hočem pojasniti moj dvom. Sèm vi drugi!

Rolla. Mogočni Bog! Sila? — Kaj hočete storiti? Gospod, o odpustite — odpustite mi! — Bil sem raz sebe! Saj vidite, da sem ubog zblaznel človek! — Gospod! Kaj hočete od mene? Da bi se vil v prahu tu pred vami? — Tu glejte! — Milost, gospod! Mojo čast, mojo besedo velja! — Pustite mi moje delo! Pustite mi moje vse!

Appiani (zažene mu mošnjo). Tu je zlato. — A sedaj — proč sè zagrinjalom, to delo je vojvodovo! (Spremljstvu da znamenje; bližajo se.)

Rolla (divje). Vzemi jo in usmerti podobarja na razvalini njegovega dela! (Leti k pregradku, pobere kladvo na stopnicah in izgine za zagrinjalom. Čuje se krič obupnosti in koj potem ropot padajočega in drobčega se kipa. Zagrinjalo se odpre, Rolla se prikaže, kip se vidi veržen raz podnožje in razdrobljen. Pokaže ga Appianiju zaničljivo se krohotaje.) Tu! tu! —

Vzemi jo vendar! — — Vzemi jo — sedaj — ti jo darujem. — (Stopi nekaj korakov nazaj in one more.)

Appiani. Kaj je naredil! Kaj sem sam naredil! — (Bliža se stopnicam.) Razdrobljena! — Nepoznana. — Kaka neumljiva blaznost! Neumljiva uganka! (Sluge imajo opraviti pri Rolli.)

Sluga. Kaže se, da se oživlja, milostivi gospod.

Appiani. Proč od todi! — Tega prizora ne bi mogel prenesti. — Ven iz te hiše obupa. Proč! (Urno odide sè spremstvom.)

Osmi prizor.

Rolla (sam počasi se vzdiguje). Leonora! — Kde sem? — Oj! kako pusto je v moji glavi. — Sem-li spal? — Strašni sen!

Kakor prijatelj zvest prijatelju je,
Enako sem, Masaccio, teb' bil vdan
A zgodaj tja, kder mir kraljuje. —

Ne — ne —! To nij! A kaj je bilo? — Ne spominjam se več — nič več ne vem! — Ali se mi sanja? — Ali me obdaja noč blaznosti?

Deveti prizor.

Rolla. Stefano. Pozneje **Manoel, Ascanio, Tebaldo.**

Stefano (upehan). Dobro naznanilo, **Rolla!** Veselo novico! — Videl sem **Michel Angela** in mu vse povedal. — Bil je tako pazen, da gotovo niti besedice nij preslišal, in potem mi je poterkal na ramo in rekel mi, da te naj le pomirim, on bode uže vse popravil, in urno je šel k vojvodi. — Kaj je ondi storil, ne vem, a da je bil stari **Costa** tja poklican, je gotovo! — Upaj torej, upaj, ljubi brate!

Tebaldo. Slavo in srečo ti, **Rolla!** Vsa **Florenca** je polna tvoje slave.

Manoel. Hvalo ti, **Rolla,** tvoja slava povzdiguje tudi tvoje.

Ascanio. **Buonarotti** sam bode oznanil z altane tvojo zmago. **Cosimo** te bo venčal sè zlato lavoriko. — Čuj! uže donè flavte in harpe k slavnemu sprevodu do stopnic palače. (Godba za prizoriščem, do konca igre.)

Stefano. A kaj ti je, **Rolla?** Kaj sterliš tako v mene? — Bojim se!

Rolla. Kedo so ti možje?

Stefano. Ti-le (zaničljivo). **Terdoserčneži** v stiski in prilizovalci v sreči!

Rolla. Ne! Ne! — Motiš se! — Skrij me, Stefano! — Stražniki marchesovi so — zajeti me hočejo!

Stefano. Rolla! Brate! — Moj Bog —
Rolla (skrivno). Tiho! Tiho! — Leonora —
Stefano. No?

Rolla. Stopila je k meni doli — obernola je k meni nebeški svoj obraz, in rekla: Pridi, ljubi, pridi! — A, kar se približajo vrazi — in, da jo rešim — svetnico — vzamem kladvo — in jo umorim —

Stefano. Leonoro?

Rolla. Da — Leonoro! — Cecilijo! — Sam ne vem! A, kaj ne? Bilo je grozovito! — Prizanesel naj bi jej bil! Bila je tako lepa! — O vsemogočni Bog! Bila je tako lepa — in sedaj — glej — ondi! (Pokaže razbito podobo.)

Stefano. O, Bog! Brate!

Rolla. Da, le joči, in zapusti me tudi. — Saj ne prizanese moja slepa jeza nikomur, saj vidiš — glej! Ona roka je držala liro — in Buonarotti jo je doveršil — — —. Gospod, moj Bog, uničil sem delo, ki se ga je dotaknol Buonarotti, in tvoje nebo se ne pogrezne in mi ne razbije glave? In brezdno se ne odpre, da me požre? — Zbudi se, kaznujoča pravica! — Smert

morilcu! Smert oskrunjevalcu najsvetejšega! —
Smert očetu, ki je umoril svoje dete! (Pade na
stol.)

Deseti prizor.

Prejšnji. Michel Angelo pelje Leonoro. Velikaši. Ljudstvo. Umeteljniki ozaljšani za sprevod.

Leonora. Rolla!

Michel A. Nesrečni Rolla, kaj si storil? Uničil svoje delo v trenutku, ko ti prijateljeva roka pripelje nevesto, poslano od kneza, blagoslovljeno od očeta. — Cosimo vé vse, na njegovo besedo pojde Costa, srečni starček, oče venčanega mojstra, kmalu v svojo potolaženo domovino nazaj.

Leonora. Nikedar naj, o Rolla, ne jenja goreti plam hvaležnosti do tebe v sercu ljubljene — da ti poverne tvojo žertev. — A kako drugačen je tvoj obraz — tako spremenjen — Rolla, ali me več ne poznaš?

Michel A. Ujači se, Rolla. — Tvoja zguba je velika — a da se poravnati. — Ti si mlad, veselje in sreča se ti smehljata — ustvaril bodeš nove in krasne reči.

Rolla. Buonarotti — Leonora!

Michel A. Tvoj prijatelj!

Leonora. Tvoja soproga!

Rolla. A! Spoznavam vaju. Slava in srečna sta — O! zakaj prideta tako pozno?

Leonora. Rolla, ne umem te.

Stefano. O, jaz ga le predobro umem. — Udarec, s katerim je uničil podobo, je zadel njega samega.

Rolla. Leonora! Tako slab sem — ah! preslab, da te spremim pred oltar. (Zvonenje.) A kaj hoče to ljudstvo tu?

Michel A. Tolažit te je prišlo in neumerljivost prineslo tvojemu geniju!

Rolla. Mojemu geniju — ah! Le sam poglej, kaj ga je ostalo! — Moja nesreča mi je zvesteja. — Gorje mi! Leonoro lahko zval bi svojo — a sedaj mi je umreti!

Leonora. Né! — Ne! Ti ne smeš — ne smeš umreti. — Milost božja je velika — ugasnola ne bode svetila, ki je namenjeno, da sveti stoletja!

Rolla. Da, prav imaš! Smeje se mi bodočnost! Nasproti sijejo mi slava, čast in sreča — Buonarotti sam mi je ponudil bil vodilno roko — Ne! Ne morem, — nečem umreti — in vendar — kri mi postaja merzla — obdaja me tema — Ah — umreti moram vendar le. Tako zgodaj, ah, tako zgodaj! A! kaj tožim — saj mi je po-

slalo nebo zavisti vredno smert — saj mi oči zatiskata ljubezni, slave angelja. — Stefano — tamo je tvoj oče — Buonarotti! — Leonora! — Florenčani! Hvalo! Hvalo! (Trije streli topa.) Kakšno je to znamenje? (Michel Angelo se obrne in si zakrije obraz.) Naznanja se slava in ime zmagovalčeveo! Nebesa! — Palmo miru mu podajte! (Umerje.)

Zadnji prizor.

Prejšnji. Poslanec nadvojvode. Dva plemenitaša, katerih eden zlato lavoriko na rudeči žametni blazini nese.

Poslanec. Cosimo de Medici pošlje podobarju Rolli zlati venec, in mu dovoljuje letni obrok, da naredi drugo podobo sv. Cecilije za veliki oltar katedrale.

Leonora (venča čelo Rolli). Rolla! Rolla! Ujači se! Lavor Rafaela in Petrarke venča tvojo glavo.

Michel A. Lavor Vergilijev je — mertvega osenčuje.

(Godba se spremeni v koralni adagio. — Vsi se odkrijejo in pokleknejo.)

Končna skupina. Zagrinjalo pada počasi.

